

Relațiile sino-ruse de la un act de conveniență la o nouă Antantă ?

Abstract: Looking at the bilateral relations between Russia and China we have chosen to analyze the factors that influenced its evolution . Starting from the internal views in the two countries, regarding their foreign policy as well as the chronological evolution of building trust between the two international actors through the subsequent application of the social identity theory . Path that we've chosen regarding the need to understand the concept of status and in recognition of the importance of this actors international identity, in the context of power diffusion in the international system and the strengthening of multipolarism .

Keywords: China, Particularized Trust, Russia, Strategic Trust, Social Identity Theory

1. Introducere

Căderea URSS-ului aduce o nouă revitalizare a relațiilor dintre cei doi actori, Federația Rusă și China, relație care în perioada războiului rece era caracterizată de un antagonism continuu ca urmare a fricțiunilor ideologice și a tentativei Moscovei de a-și menține autoritatea politică asupra Chinei.

Noi am ales să abordăm această temă datorită importanței Chinei și Rusiei în contextul internațional prezent, având în vedere criza actuală

**Răzvan Gabriel Nistor
& Nicolae Ulinici**

SNSPA, FSP, Relații Internaționale
și Studii Europene

a ambelor state privind relațiile externe , de la izolarea Rusiei privind conflictul ucrainian și anexarea Crimeei până la atitudinea agresivă și potențial revizionistă a Chinei în Marea Chinei de Sud. Având în vedere totodată și importanța statutului acestor state și a rolului jucat de acestea în scena internațională; China

drept lider economic mondial și Rusia, moștenitoarea Triadei Nucleare a URSS-ului după prăbușirea acestuia, menținându-și astfel rolul de mare putere militară.

În cadrul acestei lucrări vom încerca să testăm următoarele ipoteze:

– Importanța clivajelor interne din cadrul celor două state în definirea politicii externe.

– Existența unei convergențe între acestea, bazată pe dorința de a-și apăra și afirma statutul de mare putere.

– Evoluția relației dintre cele două state de la o încredere strategică la una moralistică, bazată pe valori comune.

2. Clivajele interne și politica externă

2.1. Rusia

Căderea regimului comunist a adus în Rusia în prim plan două tabere, cu viziuni diferite asupra politicii externe: **Occidentalii** și **Eurasiaticii**. Primii percepeau *Vestul*, drept un simbol al „progresului, libertății, democrației, societății civile, normalității și statului națiune”¹. Ministrul de externe – Andrey Kozyrev și președintele rus Boris Elțin erau adepții cei mai importanți ai acestei tabere. Ei vedeau Rusia drept o parte *organică* a civilizației Occidentale, a cărei identitate a fost „răpită de către bolșevici și sistemul comunist”, pe parcursul Războiului Rece țara acționând „împotriva identității și intereselor sale naționale, acum având în sfârșit șansa de a deveni o țară occidentală „normală”². Kozyrev a făcut apel la „integrare și cooperare” în sistemul instituțional occidental, legitimizarea sistemului capitalist, fiindcă astfel putea rezulta „prosperitate” pentru cetățeni și de a mai evita alte „divizări între Rusia și Occident”³. Cea de-a doua tabără vedea *Vestul* drept „exploatare capitalistă, decadentă morală și dominare americană”⁴. Ei mizau pe „caracterul unic al Rusiei”, de asemenea o vedeau drept „o punte de legătură între vest și est”. Tot ei menționau necesitatea primordială păstrării libertății de acțiune a Rusiei și importanța apărării intereselor naționale, chiar dacă acestea produceau unele disensiuni cu Statele Unite ale Americii și alte state occidentale. Pe plan extern, se urmărea o schimbare de atitudine față de Occident și se încerca apropierea de alți actori de pe scena internațională, mizând preponderent pe statele din Asia: China, India, Coreea de Sud dar și Arabia Saudită.⁵

După anul 2000, președintele ales – Vladimir Putin, a avut o atitudine pragmatică asupra acestei dezbateri. În viziunea lui Putin, soluția pentru restabilirea statutului Rusiei de mare putere rezida într-o economie versatilă, cu multe piețe de desfacere pe mai multe continente și consolidarea unor noi relații comerciale pe întreg mapamondul. Astfel, Putin nu miza pe o singură identitate în politica internațională, el este „european în Europa, pe plan transcontinental un partener strategic în relațiile cu Statele Unite ale Americii, asiatic și eurasiatic în Asia și integraționist în spațiul post-sovietic”⁶.

În timpul celui de-al doilea mandat, ideologiile lui Putin au definit o nouă abordare civilizațională în politica externă rusă, așa numită abordare „Euro-Estică”⁷. Gleb Pavlovski identifica trei componente ale acestei idei civilizaționale:

– Așa zisele state din Euro-Est, precum Rusia, Ucraina și Kazahstan, împărtășesc cu Europa valorile economiei de piață și creșterea bunăstării clasei de mijloc.

– Din cauza preocupării cu modernizarea economică și socială pe plan intern, spațiul Euro-Estic are o necesitate specială pentru menținerea stabilității politice. De asemenea, Pavlovski era de părere că fiecare stat din această regiune ar trebui să aibă libertatea de a experimenta propriul lor model de regim democratic, care este potrivit pentru situația lor națională și internațională.

– Mutația internă a națiunilor Euro-Estice necesită prezervarea suveranității politice și apărarea de tentativele forțelor externe de a exploata resursele interne ale națiunilor din această regiune.⁸

2.2. China

După 1989, în tentativa de a-și justifica legitimitatea elita politică chineză a promovat activ în societatea chineză naționalismul, blamând Occidentul pentru situația internă, Zhao⁹ identifică

două tipuri de naționalism care influențează politica externă a Chinei: **naționalismul statal chinez** și **naționalismul popular**.

Naționalismul statal este caracterizat de „tentativa acestuia de a sublinia importanța relației puternice dintre statul chinez și popor, cerând cetățenilor să-și subordoneze interesele lor individuale statului”. Totodată este ghidat de pragmatism fiind lipsit de un eventual set de valori sau principii¹⁰ și o a treia caracteristică este reprezentată de lipsa răspunsului proactiv al statului chinez în fața așa zisei presiuni externe, pe care acesta o caracteriza ca amenințătoare față de interesul național al Chinei. Stabilind pacea și dezvoltarea drept obiective majore ale politicii externe chineze, naționalismul statal miza pe promovarea stabilității politice pe plan intern, pentru atingerea prosperității economice și sociale.¹¹

Pe cealaltă parte, naționalismul popular a apărut în anii '90, ca urmare a reformării masive a educației chineze și accentuarea naționalismului statal. Acesta a readus pe scena politică problema „umilirii” în fața Occidentului, manifestându-se la nivelul populației prin proteste împotriva unor evenimente precum: Criza din strâmtoarea Taiwan (1995-1996), bombardarea ambasadei Chinei din Belgrad (1999) de către SUA și incidentul EP-3 (2001).¹²

Naționalismul popular chinez este alimentat de convingerea potrivit căreia „China a fost tratată injust, iar teritoriul și drepturile sale suverane au fost exploatare de către alte puteri”, acest discurs nu duce numai spre un sentiment de „victimizare” dar totodată „implică și un sentiment puternic și unic de moralitate și dreptate în politica externă”¹³ față de Occident și Japonia.

Spre exemplu memoria colectivă actuală privind consecințele devastatoare, în urma ocupației japoneze, ocupă un loc important în societatea chineză, care percepe acest stat în conformitate cu imaginea unei Japonii *barbare și militarizate* de la început de secol XX, care a dus la ocuparea militară a Chinei și la crimele de război, precum masacrele de la Nanjing. Astfel, evenimentele care s-ar putea explica făcând apel la naționalismul popular chinez sunt manifestația anti-niponă ca urmare a înfrângerii echipei naționale de fotbal chinez în fața Japoniei în finala Cupei Asiei la Beijing (2004), iar în 2005 s-au adunat ca urmare a unei petiții online cu circa 20 de milioane de semnături împotriva includerii Japoniei în Consiliul de Securitate al ONU. Totodată, după inițiativa guvernamentală japoneză de a minimaliza atrocitățile comise de armata japoneză împotriva poporului chinez prin excluderea acestor fapte din programa școlară, a dus la incitarea unor proteste violente ale „feng quing” (tinerii furioși).¹⁴

Astfel, „umilirea” a jucat un rol important în politica externă chineză prin intermediul mișcărilor populare, această problemă fiind abordată în mod diferit de cele două părți, naționalismul statal alegând o abordare pragmatică, pe când cel popular, a ales să conserve amintirea vechilor umilințe. „Umilința” poate fi un instrument pentru incitarea acestui tip de naționalism și poate fi catalogată drept definitorie pentru incitarea maselor populare împotriva unor *inamici eterni* de către elitele politice.¹⁵

3. Teoria Identității Sociale

Pentru testarea ipotezelor vom face apel la *teoria identității sociale*. Această teorie se bazează pe „cunoașterea individului, că el aparține unui grup social, împreună cu o anumită semnificație valorică și emoțională pentru el” iar grupul este definit „drept un colectiv de oameni care împărtășesc aceeași identitate socială, aceștia concurează între ei pentru a se distinge într-un mod de evaluare pozitiv – ei concurează pentru statut și prestigiu”¹⁶. Această teorie presupune

că, oamenii încearcă să obțină o identitate personală pozitivă, lucru posibil prin identificarea cu un grup sau printr-o comparație favorabilă în cadrul propriului grup sau a altor grupuri. Aceste comparații generează o competiție în cadrul grupului și poate să explice tendințele pronunțate ale actorilor din cadrul acestuia pentru caștigurile relative.¹⁷

Status-ul este definit de „un set de valori colective privind o anumită ierarhizare bazată pe anumite valori atribuite precum bogăție, capabilități coercitive, cultură, poziție demografică, organizare sociopolitică și dinamism diplomatic. În politica internațională status-ul se manifestă pe două căi distincte: drept membru într-un club definit de actori și de poziția relativă deținută în cadrul acestuia”¹⁸.

După cum menționam, grupurile sociale încearcă să obțină o identitate distinctă pozitivă. Atunci când o identitate a grupului nu-i mai este favorabilă el poate urma trei strategii care se aplica și sistemului internațional: mobilitate socială, competiție socială sau creativitate socială.

3.1. Mobilitatea socială

Permeabilitatea limitelor grupurilor cu statut înalt, poate influența *grupul cu un statut inferior* de a se conforma normelor unui grup elitist pentru a obține accesul, urmărind o strategie de mobilitate socială. Exact precum indivizii imită normele sociale și modul de viață al celei din clasa de sus pentru a fi acceptat în cluburile elitiste sociale, astfel și statele pot să adopte normele politice și economice ale puterilor dominante pentru a fi admise în cluburi și instituții mai prestigioase.¹⁹

3.2. Competiție socială

Dacă limitele grupului elitist sunt impermeabile unor noi membri, *grupul cu statut inferior* va opta pentru un statut egal sau superior prin intermediul strategiei competiției sociale. În relațiile internaționale, statutul este bazat pe putere militară și economică, dar totodată uneori cuprinde și rivalitatea geopolitică tradițională, precum competiția pentru sferele de influență sau cursa înarmărilor. Indicatorii competiției sociale includ: demonstrațiile militare, inovațiile militare, rivalitatea pentru sferele de influență, intervențiile militare împotriva unor puteri mai mici, mai mult pentru a influența percepțiile altora, decât pentru a obține securitate sau putere.²⁰

3.3. Creativitate Socială

Atunci când statutul ierarhic este văzut a fi legitim și stabil, grupurile pot încerca să dobândească prestigiu în alte domenii, exercitând creativitate socială. Aceasta poate fi făcută prin: A. reevaluarea semnificației unei caracteristici negative B. identificarea unei noi dimensiuni în care grupul lor este superior. În relațiile internaționale, creativitatea socială implică dobândirea prestigiului într-o altă dimensiune, ca promovarea unor noi norme sau a unui model de dezvoltare. Pentru ca creativitatea socială să reușească, criteriul propus de *grupul cu statut inferior* în privința statusului, trebuie să fie recunoscut a fi valid și important de către grupul dominant. Statutul nu poate fi obținut unilateral. În cazul refuzului de recunoaștere a creativității sociale a altora de către grupul cu statut înalt, atunci *grupul cu statut inferior* va reacționa competitiv și posibil utilizând măsuri ofensive.²¹

4. Construirea încrederii între cei doi actori internaționali

În primul rând, vom defini termenul de încredere, care conform lui Keating și Ruzicka e „o structură ipotetică, care la nivel cognitiv reduce sau elimină riscul rezidual și incertitudinea, care sunt o parte al oricărei decizii”²². Totodată, printre beneficiile unei relații de încredere între două sau mai multe state se pot număra: simplificarea realității complexe a anarhiei internaționale care le permite actorilor să mențină acorduri mult mai stabile decât ar putea fi sub condițiile relației tradiționale anarhice. În plus, acest tip de relații le permite acestora să evite costurile și consecințele negative legate de un răspuns alternativ, funcționând drept o asigurare împotriva riscurilor.²³

În continuare, vom prezenta tipologia lui Uslamers asupra încrederii, utilizând cadrul ei teoretic. Astfel, „*încrederea strategică* este bazată pe informația acumulată despre intențiile specifice ale altora; *Încrederea moralistică* se bazează pe încrederea în alții, derivată din concluzia privind integritatea și caracterul partenerului potențial, ea poate fi *generalizată* sau *particularizată*. Cea *generalizată*, se bazează pe ideea conform căreia majoritatea celorlalți merită încredere, pe când cea *particularizată* se bazează pe ideea că un celălalt concret este de încredere”²⁴.

Primul tip de încredere poate fi caracterizat de relația „A crede în B pentru a face X”, aceasta desemnând și sistemul competitiv al curentului neorealist în sistemul internațional. Trebuie de menționat faptul că, trei tipuri de imagini dominau în tradiția rusă care au avut un impact asupra politicii Moscovei cu China: *imaginea Chinei* (statul), *a poporului chinez* și *a armatei chineze*.

- Prima avea în vedere respectul elitelor ruse față de civilizația imperială chineză.
- A doua imagine, a fost definită în arealul cultural rusesc, încă din secolul al XIX-lea și avea ca subiect central poporul chinez și conținea atât reprezentări pozitive cât și negative.
- A treia imagine, privind armata chineză care era definită de o reputație proastă printre generalii ruși, aceștia nu vedeau privind această forță militară, chiar și în superioritate numerică fiind formată din țărani prost echipați și antrenați, cu o moralitate scăzută.²⁵

După evenimentele din Piața Tiananmen, China pe plan internațional a ajuns într-un izolaționism diplomatic, pe când Rusia negocia cu Occidentul pentru a se integra în structurile sale instituționale. La prima întâlnire oficială dintre ministrul de afaceri externe rus, Kozyrev și oficialul chinez Li Peng, în mod paradoxal discursul rus „miza pe respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, acesta afirma faptul că acest lucru nu mai era o problemă ce ține strict de afacerile interne ale unui stat, ci de respectarea obligațiilor care derivau din mandatul Cartei ONU, a acordurilor internaționale și a convențiilor internaționale”²⁶.

China pe de altă parte, în această perioadă se axează pe politica de bună vecinătate și interesul acesteia de a crea un mecanism de securitate regională. Tentativa rușilor de a stabili unele acorduri economice cu Taiwan în ianuarie 1992, a dus la un protest tacit din partea Chinei, Yeltsin făcând declarația oficială „...că există o singură Chină. Guvernul RPC este singura entitate legitimă care să reprezinte întreaga Chină”²⁷.

În 1995, Li Peng în timpul vizitei sale oficiale la Moscova declara că există „o unanimitate politică completă între cele două mari puteri”. Rusia confirmându-și poziția de suporter a conceptului unei „singure Chine”, ce-a de a doua tabără, sprijinind invazia rusă în Cecenia, fiind declarată „o înțelegere completă a acțiunilor efectuate de către partea rusă pentru preservarea unității țării.”²⁸

Dezechilibrul demografic la frontiera dintre cele două state, în special în provinciile ce se învecinau, partea chineză fiind de 18 de ori mai populată decât cea rusă (în timpul primului mandat a lui Putin, în Orientul Îndepărtat rus erau prezenți 6,7 milioane de Ruși, față de cei 120 de milioane de chinezi prezenți în provinciile învecinate).²⁹ Teama de migrația necontrolată, a trezit un val de sinofobie în randul populației ruse și a autorităților federale. Semnarea acordului de demarcare a frontierelor între China și Rusia în 1995, a dus la denunțarea acestora de către guvernatorii provinciilor ruse învecinate cu China, Nazdratenko (guvernatorul provinciei Primorsky Krai) organizând campania „Nici o bucată din *pământul natal* Chinei” simultan lansând operațiunea „Străinul”, pentru a expulza imigranții ilegali și împreună cu Viktor Ishaev (guvernatorul provinciei Habarovsk Krai) „amenința cu secesiunea din Federația Rusă.”³⁰

Odată cu venirea lui Primakov în 1996 la conducerea Ministerului Afacerilor Externe Rus, orientarea sa către „realismul geopolitic”³¹ a influențat și orientarea externă a Rusiei, mizând pe o politică de balansare și limitare a influenței unipolarismului american „o putere ca Rusia cu interese enorme în Asia și Orientul Mijlociu, nu poate să meargă doar pe un singur – „picior Vestic „, mizând pe o relație specială cu China și India.³² În această perioadă, China își asuma identitatea de „stat în ascensiune pașnică” [peaceful rising state] mizând pe importanța păcii și dezvoltării, și totodată pe faptul că dezvoltarea sa nu amenința nici o altă putere.³³

În 1997, a apărut „Declarația comună sino-rusă asupra unei lumi multipolare și formarea unei noi ordini mondiale”. În anul următor au fost dezbătute problemele care apar în urma globalizării și interdependenței tot mai accentuate și totodată tentativa de a utiliza resursele financiare și circulația monetară pentru impunerea unor condiții politice și economice prin intermediul carora să fie influențate interesele naționale ale anumitor țări.

În 1999, în urma intervenției NATO din Kosovo, declarația comună critica influența Statelor Unite ale Americii pe scena internațională, în special, „ingerința în afacerile interne ale statelor”, cât și tentativa de a minimaliza importanța suveranității statelor prin utilizarea conceptelor de „drepturile omului și definirea acestora ca superioare suveranității” și „ intervenția umanitară”.³⁴

Odată cu venirea lui Putin (2000), „lupta împotriva terorismului a fost cheia politicii sale de guvernare și a conceptualizat identitatea Rusiei drept una a unui stat slab”³⁵. La primul summit dintre Putin și Jiang Zemin, președintele chinez a reiterat că „Cecenia era o afacere internă a Rusiei și că forțele externe nu au niciun drept de a interfera în această situație. Partea chineză va sprijini efortul Rusiei de a lupta împotriva teroriștilor și separatiștilor și acțiunile de salvagardare a integrității țării.”³⁶ În anul următor, cei doi lideri au semnat „Tratatul de Bună vecinătate, Prietenie și Cooperare”.

Totuși, evenimentul de la 11 septembrie 2001, a dus la o convergență a intereselor dintre SUA și Federația Rusă (lupta împotriva terorismului) rezultând o minimalizare a relației dintre partea rusă și chineză.³⁷ Însă, intervenția unilaterală a SUA în Iraq a dus la reafirmarea importanței relațiilor bune cu China, rezultând declarația comună din 2003, care condamnă „logica forței și a acțiunilor politice unilaterale care produc noi factori de instabilitate într-o lume deja instabilă.”³⁸

Până în 2012, parteneriatul cu China era văzut de către Putin drept o cale pentru o „politică externă multivectorială” pentru a maximiza opțiunile Moscovei, Rusia având posibilitatea de a fi o „punte strategică și civilizațională între Est și Vest și un posibil al treilea pol într-o lume multipolară viitoare”, împreună cu China și SUA. Relația cu China, reprezentând totodată o alternativă față de Vest.

– Parteneriatul strategic servește intereselor de securitate, prezentând o frontieră stabilă și prin extensie servește securității Orientului Îndepărtat rus, cât și a integrității teritoriale a Rusiei.

– Moscova vede parteneriatul strategic drept cea mai viabilă garanție împotriva unei Chine resurgente și potențial agresive.

– Relațiile bilaterale sunt văzute din perspectiva unei egalități strategice. Pe de o parte, există temeri privind creșterea rapidă a Chinei și schimbarea balanței de putere dintre ele și pe de altă parte, incapacitatea Moscovei de-a se vedea drept un partener secund în orice relație, în special cu țară care mult timp a fost văzută cu superioritate de aceasta.³⁹

Beijing nu percepe Rusia ca pe o contrapondere strategică împotriva SUA. China are totodată nevoie de o frontieră stabilă, nu în ideea protejării împotriva unui atac improbabil, ci pentru a se putea axa pe o transformare economică și reunificarea cu Taiwanul.⁴⁰

După 2012, se atestă o *încredere particularizată* între Rusia și China, în sensul în care „A are încredere în B”. Suspiciunea reciprocă privind campania Vestului de promovare a democrației și apariția protestelor (2012 în Rusia, după alegerile din Duma de Stat; Euromaidanul – Protestele tinerilor din Hong Kong din 2014, în cazul Chinei). Din 2009, China este partenerul comercial numărul unu al Rusiei și după anexarea Crimeei din 2014 și impunerea sancțiunilor din partea Vestului „Beijingul a ajuns să fie văzut de Moscova drept o sursă de bani, investiții și tehnologie modernă. Astfel, viziunea lui Putin își schimbă direcția inițială privind apropierea de Europa, de la „Lisabona la Vladivostok” spre apropierea față de China, de la „Shanghai la St. Petersburg”.⁴¹

„Pivotul American” post-2011 sau politica de „rebalansare” a intereselor strategice americane în zona Asia-Pacific, împreună cu sprijinul american pentru acordul comercial Trans Pacific Partnership care exclude China și Rusia a încurajat o apropiere și cooperare mai puternică a părților sino-ruse.⁴²

Amenințarea strategică primară pentru Beijing în plan regional este promovarea unor eventuale politici de „containment” sau încercuire strategică de către SUA și aliații săi. După anexarea Crimeei de către Rusia, oficialii chinezi își mențineau poziția tradițională privind nonintervenția și respectarea suveranității statelor, dar menționau faptul că „trebuie să ținem cont de faptele istorice și complexitatea reală a problemei ucrainiene”⁴³

5. Convergența acestor state asupra statutului lor de mare putere

Folosind *teoria identității sociale* vom explica convergența politicii externe dintre aceste două state, în scopul apărării și afirmării status-ului lor de mare putere. Astfel, vom analiza evoluția politicii externe a celor două state utilizând cadrul etapic al acestei teorii: mobilitate socială, competiția socială și creativitatea socială.

După 1990, Rusia prin ministrul de externe Kozyrev a urmat strategia *mobilității sociale*, sperând să fie admisă în organizațiile occidentale cu status înalt precum GATT, FMI, G-7 și chiar NATO, urmărind totodată o poziție favorabilă în cadrul acestora și afirmarea statutului său de mare putere, însă administrația prezidențială americană, Clinton din acea perioadă, evita să susțină aceste demersuri până când Federația Rusă ar fi devenit o „democrație stabilă liberală”. În același timp, SUA în 1994 a decis să consolideze și să lărgescă NATO prin includerea unor foști membri ai Pactului de la Varșovia. Drept consolare Rusia a fost invitată în Parteneriatul pentru Pace din 1994, care se dorea a fi o presupusă cale de tranziție care să-i ofe-

re acesteia posibilitatea de a deveni membru. Negocierile în cadrul acestei etape erau întreținute de insistența Rusiei de a avea un statut special, altul decât cel al statelor est-europene.⁴⁴

După 1990, creșterea economică a Chinei și sfârșitul izolării post-Tiananmen, Jiang Zemin a schimbat unele dintre principiile politicii externe precaute ale lui Deng Xiaoping, încercând să transforme puterea economică într-una militară, denotând astfel aplecarea spre *competiția socială*. În februarie 1995, China a ocupat reciful Mischief, care făcea parte din zona revendicată de Filipine și în special Insulele Spratly, datorită resurselor de petrol prezente în zonă. Ambițiile revizioniste ale Chinei au fost implementate prin exercițiile militare și alte acțiuni de intimidare în forță, precum testarea de rachete în strâmtoarea Taiwan (iulie 1995 – martie 1996). Totodată, China a protestat împotriva deciziei lui Bill Clinton de a acorda viză președintelui Taiwanez Lee Deng-hui, pentru a vizita Cornell University, încurajând astfel tentativa Taiwanului de a avea un „spațiu de manevră” internațional mai extins. Totodată, ASEAN-ul a respins revendicările Beijingului în Marea Chinei de Sud, SUA consolidându-și alianțele militare cu actorii regionali precum Japonia și Coreea de Sud. Elitele chineze realizau că o astfel de competiție cu SUA în Asia-Pacific alimentau teoria „China Threat”, sporind riscul ca o coaliție a statelor din regiune să îngrădească creșterea economică a Chinei.⁴⁵

După 1996, fiind considerat un oficial care a concesiionat prea mult în fața Vestului, Kozyrev a fost înlocuit de Yevgeny Primakov, care miza pe o diplomatie multipolară care să asigure Rusiei statutul de mare putere, în urma alianțelor făcute cu India, China și alte state extra-Occidentale, acesta fiind o strategie de *competiție socială*. Eșecul Rusiei de a balansa puterea SUA și totodată bombardarea de către NATO a unui aliat tradițional al Rusiei-Serbia, fără acordul Consiliului de Securitate ONU, a fost văzută drept o acțiune „umilitoare” pentru elitele politice și diplomatice ruse, cât și un semn al politicii intervenționiste a SUA și a încălcării principiului suveranității statale. Acceptarea Rusiei în G-7 în 1997 (formarea G-7 + Rusia, devenit mai apoi G-8), dar în condițiile în care aceasta era admisă doar la dezbaterile politice, nu și la cele economice care erau cele mai importante din perspectiva rusească, acest lucru fiind văzut ca o continuare a „umilintelor” aduse de Occident.⁴⁶

Creativitatea socială a Chinei a fost materializată printr-o succesiune de sloganuri și instituții, susținerea ideilor de „Putere Responsabilă, Noul Concept de Securitate, Lumea Armonioasă și One belt, One road”. În 1997, Beijing a adoptat identitatea de putere responsabilă majoră, în discursul din fața Dumei de Stat din Rusia din aprilie 1997 era sugerat faptul că China și Rusia, „ca mari puteri și membri permanenți ai Consiliului de Securitate ONU au responsabilitatea importantă de a păstra pacea și stabilitatea mondială”. Chiar dacă inițial China privea cu suspiciune organizațiile multilaterale „drept instrumente ale SUA”, de la mijlocul anilor '90 a început să joace un rol mult mai activ în organizațiile economice și de securitate din Asia, precum ASEAN, Forumul Regional și APEC. În 2002, China a semnat o declarație în ASEAN conform căreia „părțile implicate în revendicările din Marea Chinei de Sud renunță la utilizarea violenței ca mijloc de rezolvare a acestei probleme”.

Noua Strategie de Securitate din 1997, făcea apel la partea Rusă pentru o lume multipolară, ea practic fiind un supliment pentru „cele cinci principii ale coexistenței pașnice: respectul mutual pentru integritatea teritorială și a suveranității; nonagresiune; noninterferență- în afacerile interne; egalitate și beneficii mutuale; coexistență pașnică.” Fiind articulate pentru prima dată de China, India, Burma încă din 1954.

Zheng Bijian este un oficial chinez, care la Forumul Boao pentru Asia din 2003, prezenta politica externă chineză drept o „dezvoltare sau creștere pașnică” [peaceful rise] care era un

manifest al *creativității sociale*, în care China, spre deosebire de celelalte state ajunse la statutul de mare putere, o putea face fără competiție militară sau expansiune teritorială – prin dezvoltarea economică pașnică, datorită faptului că globalizarea putea asigura Chinei resursele și tehnologia necesară prin comerț.

În 2005, drept o nouă parte a creativității sociale chineze poate fi afirmarea conceptului de „lume armonioasă” de către Hu Jintao la cea de- a 60-a aniversare ONU, potrivit acestuia conceptul de „lume armonioasă” cuprinde „un multilateralism efectiv bazat pe un ONU reformat; securitate cooperativă și instituirea unui mecanism de securitate colectiv; prosperitate economică prin cooperare benefică mutuală; toleranță și dialog între diverse civilizații”. Rezultă de aici faptul că, China se baza în politica externă pe „soft-power”.⁴⁷

În Rusia, odată cu realizarea futilității competiției sociale exprimate în a doua jumătate a anilor '90, a fost încurajată formarea unei noi strategii în politica externă, una care să se bazeze pe o viziune mai realistă a ierarhiei de statut de după Războiul Rece. Eforturile de a concura cu SUA au fost lipsite de rezultate, accentuând inferioritatea Moscovei față de Washington. Odată cu venirea lui Putin, a apărut și noua abordare în re consolidarea poziției de mare putere mai ales pe plan economic, prin intermediul dezvoltării economice și o eventuală colaborare strânsă cu Vestul. Astfel, Rusia s-a aliat cu SUA în lupta comună împotriva terorismului, în Rusia fiind prezentă problema cecenă, iar pentru SUA cea fundamentalist islamică, Rusia ajungând un partener strategic pentru SUA.⁴⁸

Dar, odată cu revoluțiile din Georgia, Ucraina și Kirghistan regimul putinist a văzut aceste evenimente ca o ingerință umilitoare în zona de influență tradițională rusă. Pe lângă opoziția față de invazia Iraq-ului, la Summit-ul de la Munchen din 2007 Putin acuza SUA că „și-a depășit frontierele naționale în orice fel, evidențiate de către politicile economice, culturale, politice și educaționale pe care le impune altor state”. De Ziua Victoriei, Putin a comparat „politicile SUA cu cele ale celui de- al treilea Reich”. Totodată, intenția NATO de a se extinde în zona de influență tradițională rusă prin propunerea de a include noi membri, precum Georgia și Ucraina la Summit-ul NATO de la București din 2008, a pornit o serie de proteste ale Rusiei pe plan extern, aceasta s-a opus împreună cu Franța și Germania încălcării acestei „linii roșii”, acestea fiind state limită, peste care nu se poate trece. Iar războiul ruso-georgian din august 2008, era văzut de ruși drept un mod de a-și apăra statutul de mare putere.⁴⁹

În cadrul acestei etape, ambele state au ajuns la același nivel de creativitate socială prin aportul adus formării unor instituții comune. Una dintre acestea este Organizația de Cooperare de la Shanghai, care are ca obiectiv „menținerea stabilității regionale, dar și antiradicalismul, securitatea energetică și combaterea influenței externe.” Practic, această organizație multilaterală asigură, în special Chinei, cel mai eficient mecanism de a avea acces în regiunea vecină și a frontierelor nord-vestice, unde are cele mai mari interese. Cel mai mare obstacol pentru extinderea influenței Chinei în zona din Asia Centrală este rețeaua adânc interconectată între Rusia și statele din această zonă – culturală, istorică și instituțională: Astfel, Organizația de Cooperare de la Shanghai, a oferit celor doi actori un context instituțional prin intermediul căruia să-și promoveze interesele în zona Asiei Centrale în comun, dar totodată și menținerea status-quo-ului regimurilor politice din zona respectivă.⁵⁰

După criza financiară din 2008, China și Rusia au contestat sistemul economic liberal internațional și au propus instituirea unor alternative, aceasta a pornit de la constituirea instituțională – BRICS în 2009 (BRIC în 2009, devenit BRICS din 2010). Moscova vedea în modernizarea economică o metodă prin care să-și consolideze statutul de mare putere.⁵¹ Iar lansarea „New Development Bank” reprezintă o alternativă la Banca Mondială.

Ambele statuau aceeași conotație pro-activă instituțională, Rusia din 2015 lansând Uniunea Euro-Asiatică, iar China – proiectul economic „One Belt, One Road” și Asian Infrastructure Investment Bank.⁵²

6. Concluzii

În urma efectuării acestei analize am observat că relația bilaterală sino-rusă a avut parte de o evoluție constantă în pofida factilor inițiali de neîncredere, precum amenințarea demografică pentru Rusia și un eventual revizionism teritorial chinez, dar totodată și influența tot mai mare a Beijingului în Asia Centrală, zonă tradițională de influență rusească. Practic, clivajul cultural din Rusia a marcat relația cu China la începutul anilor '90, se poate observa că tabăra euro-asiatică a mizat în special pe o apropiere bilaterală cu China pentru a stopa influența hegemoniei mondiale a SUA.

În prezent, s-a ajuns la o încredere particularizată între cei doi actori, ca urmare a izolaționismului diplomatic în care a ajuns Federația Rusă. Dar și datorită împărtășirii unei viziuni comune privind sistemul internațional și a opoziției culturale față de Vest, prin promovarea ideilor de suveranitate și integritate teritorială, opuse celor Occidentale cu o viziune antropocentrică, precum drepturile omului și aplicarea R2P (right to protect). Se poate observa faptul că, relațiile sino-ruse au evoluat de la începutul anilor '90 de la o relație de conveniență, care să servească strict intereselor fiecărei părți, la o relație de încredere, bazată pe valori și interese comune, rezultând o nouă „Antantă”.

În urma aplicării teoriei identității sociale putem observa că ambele state, deși au evoluat diferit prin etapele acestei teorii, au ajuns să aplice politici externe comune care pot fi incluse în etapa *creativității sociale*. Ambii actori au recurs la politici externe care să le susțină și afirme statutul de mare putere.

Note

¹ Peter Duncan, „Contemporary Russian identity between East and West,” *The Historical Journal* 48, no.1 (2005): 277.

² Andrey Tsygankov, „Finding a civilisational idea: „West”, „Eurasia”, and „Euroeast” in Russia s foreign policy,” *Geopolitics* 12, no .3, (2007): 383.

³ Helen Belopolsky, *Russia and the Challengers Russian Alignment with China, Iran and Iraq in the Unipolar Era*, (London: Palgrave MacMillan, 2008), 17.

⁴ Peter Duncan, „Contemporary Russian identity between East and West”, *The Historical Journal* 48, no.1 (2005):277.

⁵ Helen Belopolsky, *Russia and the Challengers Russian Alignment with China, Iran and Iraq in the Unipolar Era*, (London: Palgrave MacMillan, 2008), 19.

⁶ Bobo Lo, *Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy*, (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 115-132.

⁷ Andrey Tsygankov, „Finding a civilisational idea: „West”, „Eurasia”, and „Euroeast” in Russia s foreign policy,” *Geopolitics* 12, no .3, (2007): 386.

⁸ *Idem*

⁹ Suisheng Zhao, „Foreign policy implications of Chinese Nationalism Revisited: the strident turn,” *Journal of Contemporary China* 22, no. 82 (2013): 553.

¹⁰ Suisheng Zhao, „Foreign policy implications of Chinese Nationalism Revisited: the strident turn,” *Journal of Contemporary China* 22, no. 82 (2013): 537-538

¹¹ *Idem*

¹² Zheng Wang, *Never Forget National Humiliation: Historical Memory in Chinese Politics and Foreign Relations*, (New York: Columbia University Press, 2014), 104.

¹³ Suisheng Zhao, „Foreign policy implications of Chinese Nationalism Revisited: the strident turn,” *Journal of Contemporary China* 22, no. 82 (2013): 553

¹⁴ William Callahan, *China. The Pessimist nation*, (New York: Oxford University Press, 2010), 162-166.

¹⁵ William Callahan, „National Insecurities: Humiliation, Salvation, and Chinese Nationalism,” *Alternatives: Global, Local, Political* 29 no. 2 (2004): 203.

¹⁶ Peter J. Burke, *Contemporary Social Psychological Theories*, (California: Stanford University Press, 2006), 113.

¹⁷ Jonathan Mercer, „Anarchy and Identity,” *International Organization* 49, no. 2, (1995): 241.

¹⁸ T. V. Paul and Deborah Larson and William Wohlforth, *Status in World Politics*, (New York: Cambridge University Press, 2014), 7.

¹⁹ Deborah Larson and Alexei Shevchenko, „Status seekers: Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy,” *International Security* 34, no. 4 (2010):71

²⁰ *Ibidem*, 72-73

²¹ *Ibidem*, 74-75

²² Vincent Charles Keating and Jan Ruzicka, „Trusting Relationships in international politics: No need to hedge,” *Review of International Studies* 40, no. 4 (2014): 755

²³ *Ibidem*, 576.

²⁴ Brian Rathbun, „It takes all types: social psychology, trust and the international relations paradigm in our minds” *International Theory* 1, no. 3 (2009): 346-347

²⁵ Alicja Curanivic, „Why don't Russians fear the Chinese ? The Chinese factor and the self identification process of Russia,” *Nationalities Papers* 40, no. 2 (2012): 226-227.

²⁶ Natasha Kuhrt, *Russian policy towards China and Japan, The Yeltsin and Putin periods*, (New York: Routledge, 2007), 12.

²⁷ *Ibidem*, p. 14

²⁸ *Ibidem*, p. 18

²⁹ Harley Balzer and Maria Repnikova, „Migration between China and Russia” *Post-Soviet Affairs* 26, no. 1 (2010): 2.

³⁰ Natasha Kuhrt, *Russian policy towards China and Japan, The Yeltin and Putin periods.*(New York: Routledge, 2007), 36.

³¹ Christian Thorun, *Explaining Change In Russian Foreign Policy. The Role of Ideas and Post-Soviet Russia's Conduct Towards the West*. (London:Palgrave Macmillan, 2009), 49.

³² Natasha Kuhrt, *Russian policy towards China and Japan, The Yeltin and Putin periods.*(New York: Routledge, 2007), 19.

³³ Gerald Chan, „Capturing China's international identity: social evolution and it's missing links,” *Chinese Journal of International Politics* 7, no. 2 (2014) :265-267

³⁴ Natasha Kuhrt, *Russian policy towards China and Japan, The Yeltin and Putin periods.*(New York: Routledge, 2007), 20-21

³⁵ Aglaya Snetkov, „When the Internal and the external collide: A Social Constructivist Reading of Russia's security policy” , *Europe-Asia Studies* 64, no. 3 (2012) :523.

³⁶ Natasha Kuhrt, *Russian policy towards China and Japan, The Yeltin and Putin periods.*(New York: Routledge, 2007), 112

³⁷ Younkwoo Kim and Stephen Blank, „Same Bed, Different Dreams: China's Peaceful Rise,” *Journal of Contemporary China* 22, no. 83 (2013):112

³⁸ Natasha Kuhrt, *Russian policy towards China and Japan, The Yeltin and Putin periods.*(New York: Routledge, 2007), 116.

³⁹ Bobo Lo, *Axis of Convenience Moscow, Beijing, and the New Geopolitics*, (Washington: Brookings Institution Press, 2008), 43-45.

⁴⁰ *Idem*

⁴¹ Dmitri Trenin , „From Greater Europe to Greater Asia ?” *Carnegie Moscow Center*, accesat în data de 05.03.2016, http://carnegieendowment.org/files/CP_Trenin_To_Asia_WEB_2015Eng.pdf

⁴² Aglaya Snetkov and Marc Lanteigne, „The loud Dissenter and its cautious partner- Russia, China, Global Governance and Humanitarian Intervention”, *International Relations of the Asia- Pacific* 15, no. 1 (2015): 115.

⁴³ *Ibidem*, 130-132

⁴⁴ Deborah Larson and Alexei Shevchenko, „ Russia says no: Power, Status and Emotions in foreign policy”, *Communist and Post-Communist Studies* 47, no. 3 (2014):272.

⁴⁵ Deborah Larson and Alexei Shevchenko, „ Status seekers: Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy”, *International Security* 34, no. 4 (2010): 77-78.

⁴⁶ Deborah Larson and Alexei Shevchenko, „ Russia says no: Power, Status and Emotions in foreign policy”, *Communist and Post-Communist Studies* 47, no. 3 (2014):272.

⁴⁷ Deborah Larson, „Will China be a new tipe of great power ?”, *The Chinese Journal of International Politics* 8 , no. 4 (2015): 337 -341.

⁴⁸ Deborah Larson and Alexei Shevchenko, „ Russia says no: Power, Status and Emotions in foreign policy”, *Communist and Post-Communist Studies* 47, no. 3 (2014):273

⁴⁹ *Ibidem*, 273-274.

⁵⁰ Weiquing Song, „Interests, Power and China’s Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization”, *Journal of Contemporary China* 23, no. 85 (2014): 86-93.

⁵¹ Cynthia Roberts, „Russias BRIC Diplomacy: Rising outsider with dreams of an insider,” *Polity* 42, no. 1 (2010): 43

⁵² Deborah Larson, „Will China be a new tipe of great power ?”, *The Chinese Journal of International Politics* 8 , no. 4 (2015): 345-346.

Bibliografie

Balzer, Harley, and Repnikova, Maria. „ Migration between China and Russia.” *Post-Soviet Affairs* 26, no. 1 (2010)

Belopolsky, Helen. *Russia and the Challengers Russian Alignment with China, Iran and Iraq in the Unipolar Era*. London: Palgrave MacMillan , 2008.

Burke, Peter, J. *Contemporary Social Psychological Teories*. California: Stanford University Press, 2006.

Callahan, William. *China. The Pessomptist nation* . New York: Oxford University Press, 2010.

Callahan, William. „ National Insecurities: Humiliation, Salvation, and Chinese Nationalism.” *Alternatives: Global, Local, Political* 29, no. 2 (2004)

Chan, Gerald. „Capturing China’s international identity: social evolution and it’s missing links.” *Chinese Journal of International Politics* 7, no. 2 (2014).

Curanivic, Alicja. „Why don’t Russians fear the Chinese ? The Chinese factor and the self identification process of Russia.” *Nationalities Pappers* 40 , no. 2 (2012)

Duncan, Peter. „Contemporary Russian identity between East and West.” *The Historical Journal* 48, no. 1 (2005)

Keating, Vincent C. and Ruzicka, Jan. „Trusting Relationships in international politics: No need to hedge.” *Review of International Studies* 40, no. 4 (2014)

Kim, Younkyoo and Blank, Stephen. „Same Bed , Difrent Dreams: China’s Peaceful Rise.” *Journal of Contemporary China* 22, no. 83 (2013).

Kuhr, Natasha. *Russian policy towards China and Japan, The Yeltin and Putin periods*. New York: Routledge, 2007.

Larson, Deborah and Shevchenko, Alexei. „ Russia says no: Power, Status and Emotions in foreign policy.” *Communist and Post-Communist Studies* 47 no. 3 (2014)

Larson, Deborah and Shevchenko, Alexei. „Status seekers: Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy.” *International Security* 34, no. 4 (2010).

Larson, Deborah. „Will China be a new tipe of great power ?” *The Chinese Journal of International Politics* 8, no. 4 (2015)

- Lo, Bobo. *Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy*. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Lo, Bobo. *Axis of Convenience Moscow, Beijing, and the New Geopolitics*. Washington: Brookings Institution Press, 2008.
- Mercer, Jonathan. „Anarchy and Identity.” *International Organization* 49 , no. 2 (1995).
- Paul, T. V. and Larson, Deborah and Wohlforth, William. *Status in World Politics*. New York: Cambridge University Press, 2014.
- Rathbun, Brian. „It takes all tipes: social psychology, trust and the international relations paradigm in our minds.” *International Theory* 1, no. 3 (2009)
- Roberts, Cynthia. „Russias BRIC Diplomacy: Rising outsider with dreams of an insider.” *Polity* 42, no. 1 (2010)
- Snetkov, Aglaya. „When the Internal and the external collide: A Social Constructivist Reading of Russia’s security policy.” *Europe-Asia Studies* 64, no. 3 (2012)
- Snetkov, Aglaya & Lanteigne, Marc. „The loud Dissenter and its cautious partner- Russia, China, Global Governance and Humanitarian Intervention.” *International Relations of the Asia- Pacific* 15, no. 1 (2015)
- Song, Weiquing. „Interests, Power and China`s Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization.” *Journal of Contemporary China* 23, no. 85 (2014)
- Swanstrom, Niklas. „Sino-Russian relations at the start of the new millenium in central Asia and beyond.” *Journal of Contemporary China* 23 , no. 87 (2015)
- Thorun, Christian. *Explaining Change In Russian Foreign Policy. The Role of Ideas and Post-Soviet Russia’s Conduct Towards the West*. London: Palgrave Macmillan, 2009.
- Trenin, Dmitri. „From Greater Europe to Greater Asia ?” *Carnegie Moscow Center*. accesat în data de 05.03.2016. http://carnegieendowment.org/files/CP_Trenin_To_Asia_WEB_2015Eng.pdf
- Tsygankov, Andrey. „ Finding a civilisational idea: „ West”, „ Eurasia”, and „ Euroeast” in Russia’s foreign policy.” *Geopolitics* 12, no. 3 (2007)
- Wang, Zheng. *Never Forget National Humiliation: Historical Memory in Chinese Politics and Foreign Relations*. New York: Columbia University Press, 2014.
- Zhao, Suisheng. „Foreign policy implications of Chinese Nationalism Revisited: the strident turn.” *Journal of Contemporary China* 22, no. 82 (2013)